

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. et Mgr. Aleny Vantové

Prvé storočie obnovenej Jednoty bratrské v Čechách (1862–1968)

Oponent: doc. Jindřich Halama, Dr., UK ETF

Popis práce:

Disertační práce kolegyně Vantové, předložená v prosinci 2021 na katedře církevních dějin UK ETF, se zaměřila na epizodu z novějších dějin křesťanství v Českých zemích, totiž na podobu a okolnosti vzniku obnovené jednoty bratrské v tehdejší Rakousko-Uhersku a její vývoj od počátků práce do roku 1968. Časové vymezení je pochopitelné, sto let je zavedený a hojně užívaný časový úsek, navíc rok 1968 znamenal i pro církevní život hluboký zářez a v mnoha ohledech bolestnou změnu, která přinášela pro další léta nové problémy s prací i správou církvi.

Autorka předložila práci o 192 stranách, z nichž je 174 stran textu, ostatní stránky jsou náležitosti práce, jako anotace, titulní list, čestné prohlášení, obsah a seznam literatury.

Poměrně důkladný je úvod práce (11-16), v němž autorka vedle nástinu historických kořenů, které vedly k pokusu o obnovení Jednoty bratrské v Čechách, podává i velmi stručné dějiny dosavadního bádání o něm.

Na úvod navazuje jedenáct obsahových kapitol. První z nich je obecným načrtnutím některých trendů a událostí z dějin Obnovené Jednoty od Zinzendorfovy smrti po generální synod 1967, další tři (2–4) se věnují období do státního uznání církve v roce 1880. Kapitoly 5 až 11 sledují chronologicky jednotlivá období nově etablované církve: do vzniku republiky (kap. 5), meziválečnou dobu (kap. 6-8), období protektorátu (kap. 9), poválečné roky (kap. 10) a období komunistické vlády (kap. 11). Práci uzavírá šestistránkový závěr (179-184).

Náležitosti práce:

Z doprovodných částí práce je nejproblematictější anotace, která na necelých 20 řádcích mísí zásadní aspekty (např. státní uznání církve, rozdělení českých a německých sborů, zánik sborů vlivem odsunu 1945) a marginální fakta (studium bible v rámci evangelizační činnosti, ojedinělá kritika odboje po válce). Celkově působí anotace nevyváženě a nesoudržně. Možná by bylo dobré zpracovat anotaci nově a při obhajobě ji předložit.

Poznámkový aparát se jeví jako přiměřený. Tvoří jej necelých 200 poznámek, citujících užité prameny zpravidla zkráceně, což nevádí, jsou-li plné citace uvedeny v seznamu literatury. To se přinejmenším ve dvou případech nepodařilo, zdroje citované zkráceně v poznámkách 1 (str. 12) a 99 (str. 30) nejsou v závěrečném seznamu uvedeny, čímž se jejich dohledatelnost znamenitě komplikuje.

Seznam literatury, obsahující na desítku publikací označených za pramenné a kolem 80 prací k tématu (asi 5 z toho anglických, výrazně více německých), je sestaven solidně, v dobrém abecedním pořádku, takže jedinou výtkou je výše naznačená nekompletnost.

Formální stránka:

Po formální stránce je práce mírně podprůměrná. Na pohled je úpravná a graficky dobrá, obsahuje však dost překlepů, odhadem v průměru jedna chyba na stránku. Ve velké většině jde o maličkosti, které neruší porozumění četbě, občas se objeví nedostatek mírně rušivý (na str. 93, 101, 138, 144, 145, 172 přebývá či chybí slovo, srozumitelnost textu však to neničí).

Svou roli jistě sehrála skutečnost, že autorka píše slovensky o české tematice a v českém prostředí, což není jazykově nekonfliktní.

Úsměvně chybná formulace se najde na str. 76: „Zbor je posvätený zásluhou Kristovou, ktorý vďačne prijíma, že je zborom hrišnikov.“

Obsah kapitol je dělen do podkapitol podle stejného klíče: sbory – vedení – teol. otázky – ekuména, to platí pro kapitoly 5-7 a 9-10, v kap. 11 pořadí přehozeno: vedení – sbory. Důvod pro to není zřejmý, ale opět, srozumitelnost textu tím netrpí.

Nepřesnosti, které při četbě zaujmou:

str. 14 – Prvým historikom Jednoty bol kazatel Eugen Schmidt - zde je nutno dodat prvním historikem **obnovené Jednoty v Čechách** (renomovaných historiků Jednoty bylo už tehdy dost);

22 – „konferencia. Leonhard na nej podal rezignáciu“ Zde je nutno uvést celé jméno, Leonhard Dober, neboť se o něm zatím nemluvilo, ba možná by bylo lépe nejprve uvést, odkdy svou funkci zastával, než informaci, že na ni rezignoval.

23 – Zde se objeví Steinmann, jméno, které nikde jinde v práci nenacházím, a je-li zmíněna jeho interpretace Zinzendorfova učení, měl by být uveden zdroj a přidán do seznamu literatury.

Obsahové nepřesnosti:

Na str. 31 se mluví o synodu 1878, který měl rozhodnout o správní samostatnosti prvních provincií.

Synody se však konaly 1869 a 1879, nadto o osamostatnění prvních provincií rozhodl již synod 1857 v Herrnhutu. Správné datum by zde tedy bylo 1857.

str. 55 – u založení sboru v Dubé je uvedeno, že se zakládající shromáždění konalo „v obci Mrsklesy u Domačice“.

Zde jde patrně o chybné ztotožnění, ať již skutečně autorkou, nebo převzaté z neuvedeného zdroje. Bratrské listy 1897 uvádějí, že šlo o dům Mauderových v Meršeke u Domašic, což nemohla být obec. Podle starých map je mezi obcemi Domašice a Obrok, severozápadně od Tuhaně, jakýsi dvůr či pár stavení, pojmenovaných Merzeka ? dále oponent nepátral.

Na str. 61 je uvedeno, že vídeňské ministerstvo „vydalo prednes“. To není přesná formulace, onen přednes ministerstvo sice sepsalo, ale nevydalo, nýbrž předložilo císaři, jako podklad ke schválení registrace JB. Po císařském schválení vydalo ministerstvo uvedené schválení.

A jedna drobnost – str. 63 – potštejský sbor si vybudoval „kostolík, ktorý mal vež“. Kdo zná typickou ochranovskou zvoničku na hřebenu střechy v Potštejně, může ji ztotožnit s věží, kdo nikoli, bude u kostelíka věž marně hledat.

Celkové hodnocení práce:

Alena Vantová ve své práci přináší velké množství zajímavých informací, které pilně a vynalézavě shromáždila ze zdrojů veřejných, jako jsou církevní a státní archivy (konkrétně archivy okresní a archivy ústředí JB a ČCE i jednotlivých sborů), i ze zdrojů soukromých. Tuto skutečnost je třeba náležitě ocenit, protože jde často o první zpracování a uveřejnění informací.

Vedle zdrojů archivních užívala při práci dobové časopisy (desítky odkazů svědčí o intenzivním bádání v těchto zdrojích) a ovšem starší i novější bádání o dějinách obnovené Jednoty v Čechách (a na Moravě). Přitom se neomezila na českou scénu, využila i německé bádání (Burckhardt 2006; Kokel 2014). Lze vytknout, že nebyl využit zásadní zdroj, Unitätsarchiv v Herrnhutu, okolnosti posledních dvou let tomu ovšem nepřály.

Ocenit je třeba i to, že autorka vzala v úvahu studentské práce, které se v poslední době objevily (Oupická 2008, Daňková 2013, Zastko 2014, Stefanová 2017).

Struktura práce je přehledná, dobře uspořádaná a logická, čte se dobře, až na výše uvedená vyrušení, a lze říci, že autorka bohatě dokumentuje svou schopnost najít a vytěžit zdroje, analyticky je roztřídit a uspořádat.

V čem je práce slabší, je schopnost hlubší interpretace shromážděného materiálu, z níž vyrůstá i výše zmíněný problém s nevyváženou anotací. Autorka analyzuje právní, organizační i teologické dění v Jednotě, teologický aspekt především na základních dokumentech církve a na zveřejňovaných stanoviscích. V rámci jednotlivých kapitol nepůsobí fakt, že text zůstává u konstatování faktů, rušivě, zklamáno však je očekávání závěrečné syntézy. Závěr je inteligentním shrnutím obsahu již řečeného, ale nic víc. Jediným nepochybně novým a původním odstavcem je zcela poslední (str. 184), který ovšem překročí sledované období, jde za rok 1968 a uvádí tvrzení, která nejsou nijak podložena.

Protože jde o práci historickou, nikoli systematickou, není zřejmě zásadním kazem, že se nepouští do teologických rozborů, které se tu nabízejí – ať jde o pojetí církve, svátostí, otázky církevní kázně etc. V textu jsou tyto otázky místy dotčeny a poskytují podněty k dalšímu bádání. Očekávatelné však je zhodnocení, jak se proměňovalo postavení obnovené Jednoty mezi ostatními protestantskými církvemi, shrnutí zmíněných sjednocovacích snah i naopak konfliktů (příčemž není nutno zahrnout obecnou při ohledně historického jména).

Zajímavý by byl i pokus analyzovat, proč církev tak intenzivně zapojená do odboje za války, zůstala v době komunistické vlády zcela pasivní (pomineme-li kolaborantskou postavu tajemníka ÚR).

Práci pokládám za slabší, nikoli však neobhajitelnou a jako takovou ji s výhradou k obhajobě doporučuji.

V Jindřichovicích pod Smrkem

16. 2. 2022

doc. Jindřich Halama, Dr.